

Wilt u reageren?
Hebt u een voorstel voor *Opinie*?
Mail dan naar opinie@tijd.be

Willem Sas Werpt de burgerbevraging een dam op tegen falend federalisme?

De coronacrisis en de overstromingen in Wallonië legden op pijnlijke wijze de limieten van ons federalisme bloot. Dat is te versnipperd, te complex en zet nauwelijks aan tot samenwerking. Elke onverwachte schok die zich niets aantrekt van taal- en gewestgrenzen zet dan in een mum van tijd het systeem op z'n kop. En aangezien niemand het nog begrijpt, is er altijd plaats voor een rondje zwartepieten. Een efficiënte overheid daarentegen is transparant, zodat politici beloofd of afgestraft kunnen worden voor hun beleid. Maar hoe geraken we daar?

De grote onlineburgerbevraging die vanaf januari zal plaatsvinden, heeft als ambitieuze doelstelling de krijtlijnen uit te zetten. Alle Belgen ouder dan 16 zullen zich kunnen uitspreken over 'het moderniseren en verbeteren van de staatsstructuren'. We weten sinds augustus hoe die bevraging er in grote lijnen zal uitzien, maar zullen de juiste vragen gesteld worden?

Zwitserland

Het eerste luik van de burgerbevraging, dat zal draaien rond de bevoegdheidsverdeling, past alvast perfect. Het was het wantrouwen tussen Nederlandstaligen en Franstaligen dat vanaf 1970 ons complex federalisme vormgaf. Gemeenschappen gingen zich ontfemen over taakwesteden (onderwijs, cultuur...) en gewesten over grondgebonden zaken (economie, transport, infrastructuur...). Maar ondertussen leven we in een andere wereld. Virussen en overstromingen zijn maar twee voorbeelden van de grensoverschrijdende problemen die ons nog te wachten staan. En de opdeling in twee (taal)gemeenschappen gaat hoe langer hoe minder op, zeker in en rond de grote steden.

De vraag of het geen tijd wordt over te stappen naar een territoriale vorm van federalisme, waardoor de gemeenschappen samensmelten met de gewesten, is dus meer dan terecht. Dat klassieke systeem wordt zelfs in het hyperdiverse Zwitserland toegepast.

De auteur
Willem Sas is professor publieke economie aan de Universiteit van Stirling en verbonden aan de KU Leuven.

De kwestie
Er komt een grote burgerbevraging over de politieke staatsstructuur van ons land.

Het voorstel
Er moet duidelijk gemaakt worden wat de hertekening van het federalisme betekent.

De vraag is of het geen tijd wordt over te stappen naar een territoriale vorm van federalisme, waardoor de gemeenschappen zouden samensmelten met de gewesten.

Maar alles hangt aan elkaar. Want als we een klassieke formule willen, bijvoorbeeld met vier deelstaten, moet je ook nadenken over het onderwijs in Brussel. Dat wordt nu georganiseerd door een Nederlandstalig en een Franstalig net. Willen we die netten behouden? Willen we ook een derde, meertalig net? Of simpelweg een volwaardig Brussels net? In elk geval moet je dan ook de financiering van de gewesten herbekijken.

Vandaar het tweede luik van de bevraging. Hoeveel solidariteit willen we in die financiering en hoeveel responsabilisering? En hoeveel eigen belastingen mogen de regio's heffen? Want als de gemeenschappen worden afgeschaft, zou je die fiscale autonomie kunnen opdrijven. Dat verhoogt de aansprakelijkheid van politici, maar ongezonde concurrentie willen we natuurlijk ook niet.

Samenwerkingsfederalisme

Dat brengt ons bij het derde luik van de bevraging: samenwerkingsfederalisme. Zelfs in een transparanter systeem zullen regionale politici altijd eerst kijken naar de belangen van de eigen regio. De grensoverschrijdende problemen zijn in dat geval nog niet opgelost. Als Wallonië niet investeert in wachtbekkens, staat Vlaanderen binnenkort om de zoveel jaar blank. Als Vlaanderen en Wallonië blijven weigeren rekeningrijden in te voeren, staan we met z'n allen voor-

goed in de file. Als alle gewesten het mobiliteitsplan rond Brussel niet van de grond krijgen ook. Er is met andere woorden altijd nood aan centrale sturing, aan een federaal niveau dat kan ingrijpen als de zaken vastlopen. Dat is zo in elke andere federatie. Maar willen we, zoals in Duitsland, de senaat inrichten als een Bundesrat, waarin de deelstaten hun belangen kunnen verdedigen en het federale niveau voor de rest voorrang heeft op het regionale?

Of willen we het Overlegcomité uitbreiden zodat de federale overheid niet alleen coördineert maar ook mag sturen, eventueel op specifieke domeinen zoals het crisisbeleid?

Helaas zijn we er zelfs met een betere centrale sturing nog niet helemaal. We splitsen destijds ook de nationale politieke partijen, waardoor federale politici evenzeer verleid kunnen worden door regionale belangen. Een federale kieskring met één nationale lijst voor elke partij doorbreekt die spiraal.

Het vierde luik van de bevraging gaat hierover. Wat niet mag ontbreken, is de vraag of we de alarmprocedures en bijzondere meerderheden in de Kamer nog nodig hebben. Zeker als een nieuwe senaat of het Overlegcomité de belangen van de regio's voldoende verdedigt.

Een complex probleem oplossen kan je alleen door complexe vragen te stellen, en vooral door die goed uit te leggen en te kaderen. Dat is ook de verantwoordelijkheid van academici en opinie-makers.

Column
Carsten
Brzeski

De Scholz-paradox

Vol verbazing keek Europa de afgelopen weken naar de wonderbaarlijke herrijzenis van de Duitse vicekanselier Olaf Scholz en zijn sociaaldemocratische SPD. Van hekkensluiter aan het begin van dit jaar tot nummer één in de peilingen. De weg naar het Bundeskanzleramt zal echter geen makkelijke zijn.

De Europese sociaaldemocraten staan te watertanden. Is dit eindelijk de lang verwachte heropstanding van de Internationale na de twee decennia durende neerwaartse spiraal sinds de hoogdagen van New Labour?

De herrijzenis van Scholz en de SPD laat een toekomstige succesformule zien: een door de wol geverfde staatsman, die het links overhellen van zijn partij even doet vergeten. Wat even vergeten is, is dat Scholz nog niet zo lang geleden door zijn eigen partij werd gepasseerd voor de voorzittersrol. De nieuwe voorzitters Saskia Esken en Norbert Walter-Borjans gaven de partij een merkbare ruk naar links, die vervolgens door de kiezers werd afgestraft. In de peilingen maakte de partij een duikvlucht.

Tot ongeveer een maand geleden. Na alle catastrofes van het afgelopen jaar en afgelopen maand werd het de Duitse kiezers plots duidelijk dat ze Annalena Baerbock en Armin Laschet

Zoals Merkel de zeer conservatieve vleugel van haar CDU deed vergeten, doet Scholz de socialistische vleugel van de SPD vergeten.

als opvolgers van kanselier Angela Merkel niet zien zitten. Scholz vult het vacuüm dat Merkel achterlaat. Iemand die misschien niet direct charisma is, maar die mensen het gevoel geeft te weten waar het over gaat en die het land kan leiden. Iemand

waardoor mensen 's nachts rustig slapen. Zoals Merkel de zeer conservatieve vleugel van haar CDU deed vergeten, doet Scholz de socialistische vleugel van de SPD vergeten. Of dat effect tot in het stembokje aanhoudt, is afwachten.

Is Scholz de opvolger van Merkel? Dat ligt minder voor de hand dan de peilingen suggereren. De kiezer kiest een partij en niet de bondskanselier. Als de SPD als grootste partij uit de stembus komt, zijn er in theorie meerdere opties voor een coalitie. In de praktijk zijn ze zeer beperkt. Een CDU die als verliezer met het slechtste resultaat sinds 1945 uit de bus komt, zal er weinig voor voelen als junior partner in de regering te stappen.

De liberale FDP zal eveneens aarzelen de meerderheid te verschaffen voor een coalitie met de SPD en de groenen. De FDP staat op veel thema's diametraal tegenover de SPD en de groenen. Denk aan belastingverhogingen versus -verlagingen. Een los budgettair beleid versus een snelle terugkeer naar de schuldenrem. En op Europees terrein eurobonds versus strakkere begrotingsregels en de mogelijkheid van een faillissement van een staat in de eurozone. Daarmee rest Scholz als enige optie een samenwerking met de groenen en Die Linke.

Het wrange is dat het te danken is aan de links-conservatieve Scholz als de SPD als grootste partij uit de bus komt. Maar deze behoudende staatsman kan alleen kanselier worden door een coalitie te vormen die dezelfde ruk naar links maakt, die zijn partij de neerwaartse spiraal bezorgde. Een herrijzenis met doornen.

Carsten Brzeski
Hoofdeconoom ING Duitsland

Koen De Leus Het pandemietrilemma voor politici

Vorig jaar meenden de meeste waarnemers dat het vinden van een effectief en veilig vaccin zou volstaan voor een definitief einde van de pandemie. Maar volgens National Geographic zal het coronavirus de komende jaren evolueren van een pandemie naar een wijdverspreide endemische ziekte. Het is dan voortdurend in de bevolking aanwezig, maar zal minder ernstige ziektegevallen veroorzaken.

Geleidelijk evolueren we naar een overgangsfase waarin het virus zich voortdurend ontwikkelt, er lokale uitbraken plaatsvinden en de vaccins mogelijk meerdere keren aangepast moeten worden. Hoe we dat tijdperk economisch doorspartelen, hangt af van de keuzes van onze politici. Ze hebben drie opties, zegt het onderzoeksbureau BCA, waarvan ze er slechts twee kunnen kiezen, een trilemma.

Het pandemietrilemma biedt de volgende keuzes:

Kiezen we ervoor geen economische beperkingen op te leggen (geen mondklappers, geen beperkingen voor concerten...) en willen we ons gezondheidssysteem niet overbelasten, dan moet de overheid mensen dwingen zich te laten vaccineren. Anders vertragen regelmatige ingrepen en gedeeltelijke lockdowns de groei, of leidt de druk op het gezondheidssysteem tot een hogere menselijke tol.

In de praktijk kiezen overheden vaak voor een combinatie van de drie keuzemogelijkheden: een beperkte belasting van de ziekenhuizen wordt getolereerd, maar om ze niet te hoog te laten oplopen, blijven bepaalde beperkingen

De auteur
Koen De Leus, hoofdeconoom BNP Paribas Fortis.

De kwestie
De politici staan voor een pandemietrilemma.

Het voorstel
Streven naar grote immuniteit levert economisch het grootste voordeel op.

gelden. De burgers worden daarnaast met stok of wortel aangezet zich te laten inenten.

Wortel

De VS hanteren de wortel. Politici roepen de bevolking op zich te laten vaccineren. Burgemeester Bill de Blasio van New York geeft 100 dollar aan inwoners die langskomen voor hun eerste vaccin. Zelfs de vertegenwoordigers roepen hun achterban op tot vaccinatie nu vooral in Republikeinse staten de ziekenhuizen overrompeld worden door coronapatiënten. Ondanks alle pogingen blijft het percentage van volledig gevaccineerden net boven 50 procent schommelen.

In Frankrijk - en in almaar meer andere Europese landen - gebruiken ze de stok. Bezoekers van cafés, bars of winkelcentra moeten een vaccinatiepas of bewijs van een negatief testresultaat kunnen voorleggen. De aankondiging van de maatregelen in juli leidde tot een tijdelijke gevoelige stijging van het aantal dagelijks toegediende doses. De overheid verplicht ook het Franse gezondheids- en verpleegpersoneel zich te laten vaccineren.

Echt dramatisch is de situatie in landen die individuen de vrije keuze laten en amper beperkingen op-

leggen. In Rusland is slechts 23 procent van de bevolking gevaccineerd. De stringency-index, die de strengheid van de genomen maatregelen meet op een schaal van 0 tot 100, bedraagt er 46 (tegenover 53 in België). Het resultaat van de Russische keuze is een recordaantal covid-doden van dagelijks 5,4 per miljoen inwoners.

De keuzes van de beleidsmakers hebben een belangrijke impact op menselijk en economisch vlak. Beperkingen afbouwen en weer verstraken stuit op coronamoedigheid bij de burgers. Maar het niet tijdig aanscherpen van maatregelen in combinatie met een te lage vaccinatiegraad leidt tot een explosie van ziekenhuisopnames, zoals in sommige Amerikaanse staten. Uiteindelijk moeten dan forsere beperkingen opgelegd worden met meer negatieve economische gevolgen.

Zenuwachtigheid

De zenuwachtigheid van de financiële markten over de verslechterende coronatoestand in de VS is begrijpelijk. Nieuwe verstrakkingen in de komende weken zouden bovendien samenvallen met het moment waarop de inkomenssteun voor de Amerikaanse gezinnen wegvalt.

De beste garantie om de pijn zo laag mogelijk te houden is garanderen dat een groot deel van de bevolking zo snel mogelijk immuniteit opbouwt. Om een verdere mutatie van het virus tegen te gaan is het belangrijk dat dat wereldwijd gebeurt. Leren leven met het virus zal gaan met vallen en opstaan. De economische en menselijke tol kan nog oplopen tijdens de lange overgangperiode. Hoe groot die zal zijn, hangt vooral af van de keuzes van onze politici.